

Tytti Isohookana-Asunmaa

Puheenvuoro Risto Ryti -seuran ja Espoon Sotaveteraanien Presidentti johtaa -seminaarissa Espoon Kulttuurikeskuksen Louhi-salissa 16.10.2017

Kallio vuosina 1917-1919

Keski-ikäen ehtinyt Kyösti Kallio oli autonomian ajan lopulla yksi kokeneimmista edusmiehistä. Hän oli koko siihenastisen elämänsä tuntenut velvollisuudekseen hoitaa yhteisiä asioita yhtä hyvin kylätasolla, maakunnallisesti kuin pääkaupungissa. Kun hän oli ollut perustamassa kokonaan uutta puoluetta, hän oli ottanut tehtäväkseen luoda sille ohjelma ja tehdä Alkion kanssa selvää rajanvetoa niin oikealle kuin vasemmalle. Vuoden 1916 vaaleissa maalaisliitto oli saanut 19 paikkaa sosialistisenemmistöiseen eduskuntaan, jota kuitenkin ei kutsuttu koolle. Vaalit merkitsivät joka tapauksessa Kalliolle sitä, että hänestä oli tullut valtakunnallinen vaikuttaja ja yleispoliitikko ja hän oli asemoinut johtamansa puolueen keskelle.

Maalaisliiton ohjelmassa oli runsaasti uudistusvaatimuksia. Varmaa myös oli, että sortokauden paineissa Kallion ajatuksissa oli yhä useammin maan itsenäistyminen. Kalliosta oli kehittymässä ensi sijassa sisäpolitiikan hallitsema politiikka.

Tultuaan maaliskuun puolivälissä Helsinkiin hän sai kuulla Venäjän tapahtumista, ja hän huomasi myös tulleensa keskelle kaaosta. Elintarvikepula ja lakot värjivät koko kevättä.

Maalaisliitossa hänellä oli siis tuolloin asema, jonka perusteella hänen vastuulleen sälytettiin suuria asioita. Niistä ensimmäinen oli mennä työparinsa Alkion kanssa isänmaan etuja valvomaan 18-henkiseen valtuuskuntaan ja saada eduskunta koolle. Tämä oli läpimurto. Hän nousi nyt valtakunnan kärkipoliitikkojen joukkoon ja matkusti Pietariin muiden mukana neuvottelemaan väliaikaisen hallituksen kanssa mielessä lailliset ratkaisut. Tapahtumat vyöryivät nopeasti. Kallio piti maalaisliitossa yhteyttä sosiaalidemokraatteihin koko ajan, ja hän oli luonnollinen valinta Tokoin senaattiin. Senaattoriksi tulo jännitti ja kammottikin miestä, mutta - on sanottava että häntä halutti tehtävään ennen muuta kun hän tiesi siinä paikassa voivansa toteuttaa puolueensa keskeisiä uudistusvaatimuksia, olihan hän puolueensa puheenjohtaja. ”Voi Jumalani, että jaksaisin kuormani kantaa kunnialla” hän kirjoitti vaimolleen, joka oli saanut tunteelliselta puolisoiltaan vastaanottaa äsken runojakin. Kallio ymmärsi asemansa ja olevansa paikalla, jossa tehdään historiaa.

Kallio hoiti pitkän aikaa maatalous ja elintarvikeasioita. Tehtävässään hän osoitti tarmokkuutta ja epätietokkyttä ja oli luja. Hänen mottonsa oli, että niiden pitää antaa joilla on niille joilla ei ole. Työssään hän joutui koko ajan neuvottelemaan ruuan hinnasta ja lakkojen lopettamisesta. Hän harjaantui sovittelijaksi, oli empaattinen ja otti huomioon eri näkökantoja.

Senaattorina oleminen tarkoitti tuolloin Kalliolle, että hän oli päässyt kukkulan laelle, josta alkaa matka vain alaspäin. Hän ei ajatellut noina vuosina muuta.

Toukokuussa Kallio ja Alkio alkoivat puhua julkisesti itsenäisyydestä. Venäläisen sotaväen oleskelu ärsytti mutta ratkaistavana oli myös kenellä oikeastaan on korkein valta.

Maalaisliiton ryhmä oli hajalla. Alkio edusti tiukkaa ja ehdotonta linjaa. Senaattorina Kallio ei halunnut rikkoa välejä Venäjän väliaikaiseen hallitukseen. Laillisuus oli hänelle ensisijainen asia mutta myös mielessä oli se, että sisäpoliittisia uudistuksia pitäisi saada vihdoin. Näiden lisäksi Kalliolle oli tärkeää toimia kansan mielipidettä kuunnellen, josta syystä hän oli valtakäänestyksessä Alkion kanssa eri mieltä. Eduskunnan hajotus ja uudet vaalit olivat hänestä laillisuusasioita. Kallion tapoihin ei kuulunut tehdä päätöksiä, jotka johtaisivat tuntemattomaan tilaan. Valtaki oli juuri sellainen. Hän otti vastaan ryhmänsä haukkumiset. Senaatissa hän oli joutunut ilmaisemaan ensimmäisenä kantansa: ”Se oli poliittisen elämäni vaikein tehtävä”, hän kirjoitti vaimolleen. Kallio ei yleensä ollut ensimmäisenä ilmaisemassa mielipidettään.

Kalliota ratkaisu tyydytti olletikin kun vaaleissa maalaisliitosta tuli vakaasti valtakunnallinen itsenäisyyspuolue 26 paikallaan.

Maalaisliiton kannalta syksy 1917 oli kriittinen, sillä oikeisto halusi vallan kolmihenkiselle valtiohoitajakunnalle ja SDP veljeili bolševikkien kanssa. Parlamentaarinen demokratia oli vaarassa kadota. Kallio ja Alkio uumoilivat verilöylyä. Kysymys oli siitä, ottaako eduskunta vai senaatti korkeimman vallan. Alkio edusti edellistä, Kallio jälkimmäistä, jatkuva riitely kyllästytti Kalliota, mutta lopulta se yhdisti maalaisliiton rivit.

Kallio taiteili mestarillisesti. Hokkanen ei osaa sanoa, miten Kallio äänesti 16.11. vastaisena yönä, mutta hän kirjoitti vaimolleen: eduskunnan päätös, joka oli ml:n ehdottama, on itsenäisyyspäätös. Kallio oli ehdottomasti itsenäisyysmies, mutta halusi edetä maltillisesti, ei loukata ja vältti jyrkät irtaantumiskyrimykset kun venäläinen sotaväki oli koko ajan maassa. Hän pelkäsi avointa yhteenottoa ja kärsi suunnattomasti tulevien kuukausien tapahtumista, varsinkin kun itse ei voinut hoitaa tehtäväänsä vaan joutui sodan myllerryksessä olemaan maan alla liki kolme kuukautta.

Kallio inhosi kiihkeitä kokouksia ja häntä suututti edestakainen huopaaminen ja sekin, että ryhmässä oli jyrkän linjan edustajia ja hän sai arvostelua. Kallio oli kuitenkin luotetuin senaattoriehdokas kaiken aikaa, mutta itse hän uskalsi kieltäytyä hänelle tarjotusta tehtävästä. Diivailiko Kallio? Mielestäni ei, hän mietti aidosti koko ajan palaamista pohjoiseen. Mutta Svinhufvud halusi hänet itsenäisyysenaattiin, eikä hänen tapoihinsa kuulunut väistellä vastuuta. Hänelle oli kertynyt syksyn mittaan niin paljon itsevarmuutta, että hän muotoili 5.12. Stälän versioon itsenäisyysjulistuksen täydentävän päätöslauselmaehdotuksen.

Kallion maltillinen linja ja tahto toteuttaa sisäpoliittisia uudistuksia pysyi kuningastaistelun aikana. Alkio ei siitä pitänyt. Heidän välinsä huononivatkin kuningastaistelun aikana. Alkiolle oli kauhistus Kallion ajatus, että kait sitä monarkian kanssakin voisi elää. Monarkiaesitys oli kuitenkin Kalliolle liikaa, ja hän halusikin eroon senaatista.

Vuodet 1917-1919 valtakunnan päätöksenteon keskiössä ollut Kallio paneutui omaan tehtäväalueeseensa tunnollisesti, sieti saksalaisia jotenkuten kuten myös Mannerheimiä, ei kuitenkaan hänen prameiluun eikä palvontaa, ei innostunut Aunuksen retkestä, armahdusasioissa oli epävarma mutta ei koskaan hautonut kostoja. Nuo vuodet olivat olleet hektisiä ja kuluttavia mutta tuoneet hänelle runsaasti monipuolista kokemusta. Hän oli kypsytynyt vahvaksi valtakunnan tason poliitikoksi, jota yleensä toisissa puolueissa arvostettiin.

Itsenäisyyden alun tapahtumat olivat vyöryneet ja kun 6.12. 1919 vietettiin ensimmäistä itsenäisyyspäivää, ei tunteellinen Kallio saanut puheista eikä juhlista tunnetta irti. Menneisyys oli liian lähellä.